

Heydər Əliyev peşəkar təhlükəsizlik zabiti kimi nəsillərə nümunədir

Ümummilli lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi ilə əlaqədar Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin rəisi general-polkovnik Əli Nağıyevin müsahibəsi

– Cənab general, sıx iş qrafikinə müsbətə vaxt ayırdığınıza görə təşəkkür edirik. Ümummilli lider Heydər Əliyevin 80 illik ömrünün 25 ili xüsusi xidmət orqanlarında fəaliyyətdə keçib. 100 illik yubiley əfəsinə geniş ictimaiyyət üçün məhz bu fəaliyyətin təfərrüatları böyük maraq doğurur. İlk növbədə, Azərbaycan xüsusi xidmət orqanlarının 1950-ci illərə qədərki dövrünə tarixi ekskurs etmək istərdik. Sovet hakimiyyətinin ilk illərindən bu xidmət necə formalaşdırılırdı, azərbaycanlı kadrların işə qəbulu və onların xidmət göstərdiyi sahələr hansılar idi?

– Bildiyiniz kimi, 104 illik tarixə malik xüsusi xidmət orqanlarımız öz başlanğıcını Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti (AXC) dövründə, 1919-cu ilin mart ayının 28-də Hərbi Nazirliyin tərkibində yaradılmış Kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat bölməsindən götürür. Ulu öndərin 1997-ci il mart ayının 23-də imzaladığı sərəncamla 28 mart gününün Azərbaycan təhlükəsizlik orqanları əməkdaşlarının peşə bayramı günü elan edilməsi məhz tarixi vərisliyə əsaslanır. AXC-nin fəaliyyətinin qısa zamanı ehatə etməsinə baxmayaraq, ovaxtkı təhlükəsizlik orqanlarımız ölkəmizə qarşı yönələn xarici və daxili təhdidlərin qarşısının alınmasında mühüm işlər görmüşdür. Lakin Azərbaycanın bolşeviklər tərəfindən istilası ilə Xalq Cümhuriyyətinin digər təsisatları kimi bu orqanların da fəaliyyətinə son qoyulmuş və respublikada sovet ideologiyasına xidmət edən təhlükəsizlik qurumu yaradılmışdır. Ulu öndər Heydər Əliyevin də dediyi kimi, XX əsrin 20-ci, 30-cu, 40-cü illərində bu orqanlar xalqımızın milli kimliyinə böyük zərbələr vurmuşdur. Həmçinin bu orqanlarda rəhbər vəzifələrdə oturan şəxslərin başqa millətlərin nümayəndələrindən və Azərbaycan xalqına yad ünsürlərdən təşkil edilməsi təhlükəsizlik təsisatının milli maraqlardan uzaq bir təşkilat kimi formalaşmasına rəvac vermişdir. Lakin 1944-cü ildə təhlükəsizlik orqanlarında xidmətə başlayan və vəzifə pillələrində addım-addım irəliləyən Heydər Əliyevin 1950-ci illərin əvvəllərindən – Əks-kəşfiyyat şöbəsində rəhbər vəzifələrdə işlədiyi vaxtdan təhlükəsizlik orqanlarının tərkibinin milliləşdirilməsi, milli düşüncəli azərbaycanlı kadrların bu orqanlara cəlb olunması yolumuzda fəaliyyəti o dövr üçün, heç şübhəsiz, böyük cəsarət və hünər tələb edən bir addım idi. Həmin illərdə azərbaycanlılar, əsasən, qeyri-əməliyyat sahələrində xidmət edirdi. Xidmətə qəbul və rəhbər vəzifələrə təyinat məsələlərinin Moskvada həll olunmasına baxmayaraq, Heydər Əliyevin misilsiz səyləri nəticəsində qısa zaman ərzində xüsusi xidmət orqanlarının tərkibi milliləşdi və ulu öndərin rəhbərliyi altında bu qurumun fəaliyyətinə önəmli töhfələr vermiş azərbaycanlı kadrlardan ibarət yeni nəsil yetişmiş oldu. Həmin əməkdaşlar bu orqanlara Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə qəbul edildikdən sonra kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat sahələrində mühüm əməliyyat tapşırıqlarını uğurla icra etməyə başladılar.

– 1950-ci ilin 25 avqustuna qədər gənc zabit Heydər Əliyev Naxçıvan Mərkəzi Daxili İşlər Komissarlığında müxtəlif vəzifələrdə çalışırdı. Bəs onun həmin dövrün DTK naziri Yemelyanovun əmri ilə Bakıya – Azərbaycan SSR DTK-nin mərkəzi aparatına təyinatında hansı keyfiyyətlər rol oynadı?

– Sırr deyil ki, Heydər Əliyevin dərin biliyə, iti zəkaya, geniş dünyagörüşünə malik olması hələ gənlik dövründən özünü büruzə verməyə başlamışdı. Malik olduğu fitri istedad, işgüzar və şəxsi keyfiyyətlər daim Heydər Əliyevi öz yaşadığı arasında fərqləndirmiş və çox qısa zamanda onun yüksək vəzifələrə təyinatına imkan vermişdir. O dövrə Bakıda, Mərkəzi Aparatda bilikli, savadlı, geniş əməliyyat təfəkkürünə malik əməkdaşlara ciddi ehtiyac duyulurdu. Belə bir məqamda Heydər Əliyev kimi bir kadr burada işləyən rəhbər şəxslərin diqqətindən yayına bilməzdi. Beləliklə, Heydər Əliyev 1950-ci ilin avqustunda Azərbaycan

SSR Dövlət Təhlükəsizlik Nazirliyində bölmə rəisi vəzifəsinə irəli keçildi. Mərkəzi aparata gəldikdən sonra burada da ətrafındakı əməkdaşlardan bütün cəhətləri ilə seçilməsi, bu orqanların xalqımızın milli mədəniyyətinə ziyan vuran ünsürlərdən təmizlənmək yerli kadrların işə cəlb olunması üçün inadla fəaliyyət göstərməsi, əlbəttə ki, qurumun ovaxtkı rəhbər şəxsləri qıcıqlandırıldığından onun bu fəaliyyətinə ciddi maneə törətməyə çalışırdılar. Hətta bu amillər Heydər Əliyevin qısa bir zamanda vəzifə pilləsində aşağı salınması ilə də nəticələnir.

Lakin belə maneələr Heydər Əliyevi öz məqsədindən çəkəndirə, yolunda edə bilməzdi. Çox keçmir ki, onun zəngin xidməti karyerasını ardıcıl vəzifə yüksəlişləri əvəz edir və o, 1958-ci ildə gənc yaşında Əks-kəşfiyyat şöbəsinin rəisi vəzifəsinə yüksəlir. Qeyd olunmalıdır ki, həmin şöbənin rəisi DTK Kollegiyasının üzvü olmaqla, bu şöbə əməkdaşlarının sayına və yerinə yetirdiyi işlərin həcminə görə ən böyük struktur vahidi sayılırdı.

– Əli müəllim, ulu öndərin 30 yaşlarında Azərbaycan SSR DTK-nin 2-ci şöbəsinə rəhbərliyinin həmin dövrlər qədər formalaşmış stereotiplərin qırılmasında əhəmiyyəti nə dərəcədə idi? Daha geniş yanaşsaq, Azərbaycan DTK-nin əks-kəşfiyyat işində nə dəyişdi?

– Qeyd etməliyəm ki, ulu öndərin 1950-ci illərin əvvəllərindən təhlükəsizlik orqanlarının milliləşdirilməsi istiqamətində göstərdiyi səylər Əks-kəşfiyyat şöbəsinin rəisi kimi məsul bir vəzifəyə təyin olunduqdan sonra daha geniş vüsət aldı. Təsəddüf deyil ki, 50-ci illərin sonlarından başlayaraq 60-cı, 70-ci illəri Heydər Əliyevin birbaşa rəhbərliyi və sonralar da onun himayəsi altında təhlükəsizlik orqanlarının in-tibah dövrü adlandırılır. Heydər Əliyev 2-ci şöbənin rəisi təyin olunduqdan sonra təhlükəsizlik orqanlarına qəbul olunmuş azərbaycanlı kadrların sayının durmadan artması, onun diqqət və qayğısı ilə bu sahədə yeni gənc nəslin yetişməsi, təbii ki, bu qurumun fəaliyyətinə müsbət təsirini göstərməklə yanaşı, ulu öndərin respublikaya rəhbərliyi və SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini olduğu vaxtlarda da təhlükəsizlik orqanlarının fəaliyyətinin səmərəli qurulmasını şərtləndirmişdir. Bunu sadəcə belə ifadə etmək olar ki, Heydər Əliyev bu addımı ilə, sanki,

gələcək müstəqil Azərbaycan dövlətinin kadr potensialını yaradırdı.

– Ümummilli liderin 1950–69-cu illərdə Azərbaycan SSR DTK-da şəxsən iştirak etdiyi və rəhbərlik etdiyi – “Duel”, “Alagöz”, “Naturalist”, “İzuver”, “Axito” və başqa əməliyyat oyunlarının regional və ümumittifaq əhəmiyyətini necə qiymətləndirə bilirik? Heydər Əliyevin məhz “çəkist” kimi fəaliyyət miqyasını təsvir etsək, hansı mənzərənin şahidi olarıq?

– Heydər Əliyev Azərbaycan SSR DTK-da işlədiyi vaxtlarda çoxlu sayda uğurlu əməliyyatlar keçirmişdir. Bunların sırasında “Naturalist”, “Duel”, “Axito”, “Alagöz” və s. bu kimi əks-kəşfiyyat işinin şah əsərləri sayıla bilər. Əməliyyat kombinasiyalarını sadalaya bilirik. Qürurvericidir ki, bu gün Heydər Əliyevin adını daşıyan DTK-nin Akademiyasında həmin əməliyyat işləri gələcəyin əməkdaşlarına öyrədilir. Bütün bu əməliyyatlara aid sənədi materiallarla yaxından tanış olduqda onların qurulmasında mahir əks-kəşfiyyatçı izini, Heydər Əliyev dəst-xətini, Heydər Əliyev peşəkarlığını görmüş olursan.

Keçirdiyi əməliyyatlarla bağlı əvvəlcədən qurduğu əməliyyat planları onun uzaqgörənliyinin, təhlil etmək bacarığının mücəssəməsidir. Necə deyirlər, bu bir elmdir, ustad dərsidir, şədəvirdir. Bu fikirlər vaxtilə Heydər Əliyevlə birgə çiyin-çiyin çalışmış və iş üslubuna yaxından bələd olan veteran əməkdaşlarımız, xidməti ərzində yolları bu dahi şəxsiyyətlə kəsişmiş digər şəxslər tərəfindən də birmənalı olaraq etiraf edilir. Sadalananlar həm ölkə daxilində, həm də onun sərhədlərinin xaricində Heydər Əliyevi peşəkar təhlükəsizlik zabiti kimi tanıdır və xarakterizə edir.

– Sovetlər İttifaqının sonu, müstəqilliyin bərpasının ilk illərinə nəzər salsaq, Azərbaycana qarşı həm siyasi, həm ideoloji cəhətdə total hücumları görürük. Heydər Əliyevin Siyasi Bürodan istefasından sonra Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları hər bəstəsinə keçdi. Hətta SSRİ DTK-nin mümkün planları reallaşdırıldı – 1988-ci il Sumqayıt hadisələrini nümunə çəke bilərik. 2 il sonra imperiyanın 20 Yanvar faciəsi törədildi. Bütün bu proseslər Lider fenomeninin yoxluğu nöqtə-nöqtədən necə görünür?

– Məlumdur ki, Heydər Əliyevin Sovetlər İttifaqı rəhbərliyindən qərəzli şəkildə, müxtəlif səviyyələrdə böhtan kampaniyası aparılmaqla uzaqlaşdırılması Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitliyi pozmaq istəyən qüvvələri fəallaşdırdı. İttifaqın tərkibinə daxil olan xalqların öz azadlığına qovuşmaq arzusunun beşiyində boğmağa çalışan Moskvada hakimiyyət başında oturan bəzi qüvvələr millətlərə nifaq toxumu səpməklə yeni münaqişə ocaqlarının yaranmasına çalışırdı. Təbii ki, Azərbaycan da bu planlardan kənarda deyildi. Heydər Əliyevin siyasi hakimiyyətdən kənarlaşdırılması ermənilərin soydaşlarımızı qarşı etnik təmizləmə prosesi aparmasına, Sumqayıt və 20 Yanvar hadisələri kimi qanlı hadisələrin törədilməsinə şərait yaratmış oldu. 1988-ci ildə Qarabağ ətrafında başlanan təlatümlü hadisələrin münaqişə ilə müşayiət olunaraq torpaqlarımızın Ermənistan tərəfindən işğala məruz qalması ilə nəticələnməsi isə tariximizin qan yaddaşına çevrilmiş oldu.

Bütün bunlar, təbii ki, o dövrdə Azərbaycan da güclü siyasi liderə ehtiyacın nə dərəcədə olduğunu bütün çıpaqlığı ilə nümayiş etdirirdi. Həyatı hər an təhlükədə olan Heydər Əliyevin o dövrdə Azərbaycan xalqına qarşı törədilən qırğınlarla bağlı millətinin səsinə səs verərək bütün dünya birliyinə baş verən hadisələrə siyasi-hüquqi qiymət verilməsi üçün çağırış etməsi bu şəxsiyyətin böyüklüyünü bir daha göstərmiş oldu.

Lakin təəssüflər olsun ki, ulu öndərin həyatına təhlükə yaradılması üçün nəinki mərkəz Moskvadan, həmçinin ölkə daxilində olan bəzi məkrli qüvvələr tərəfindən də bəzi planlar cızılırdı, ovaxtkı sarışnəsiz və bacarıqsız hakimiyyət nümayəndələri Heydər Əliyevin Bakıya gəlməyinə hər vəchlə mane olmaqla kifayətlənməyərək, onu həyatına son qoyacaqları ilə də hədələyirdilər.

– 1990-cı illər xalq azadlıq mübarizəsinin məntiqi sonluğa çatdırmaq üçün güvəndiyi liderə ehtiyac duyurdunuz. Həmin ilin iyulundan ulu öndər Heydər Əliyev Moskvadan Bakıya, 2 gün sonra Naxçıvana döndü. Bu dövr, Heydər Əliyevin 1990–93-cü illərdəki Naxçıvanda fəaliyyəti azərbaycançılıq məfkurəsinin reallaşdırılmasının nümunəsi kimi necə qiymətləndirilə bilər?

– Bəli, qeyd etdiyiniz illər ulu öndərin Naxçıvan MR-dəki fəaliyyəti ilə əlamətdardır. Lakin vurğulanmalıdır ki, Naxçıvan camaatının hərtərəfli dəstəyini öz üzərində hiss edən və yekdil səsə Naxçıvan Ali Məclisinin Sədri seçilən Heydər Əliyevin ömrünün ən qayğılı və ağırlı-acılı günləri də məhz bu dövrə təsadüf edir. Müstəqilliyinin itirilməsi və vətəndaş müharibəsi təhlükəsi ilə üz-üzə qalan Azərbaycanın gələcək naməlum taleyi onun ürəyini göynədirirdi. Xənsiz bir məqamda ulu öndərə bağlı şəxsi xatirəmi də bölüşmək istərdim.

Mən o illərdə Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin Nərimanov rayon şöbəsinin rəisi vəzifəsində xidmət edirdim. Vəziyyət elə gətirdi ki, həvalə olunmuş əməliyyat tapşırığının icrası ilə əlaqədar 1993-cü ilin aprel ayında Naxçıvan şəhərinə getməli oldum. O zaman Naxçıvan MR-in milli təhlükəsizlik naziri Abbas Əsgərov idi. Onunla görüşdüm və verilmiş əməliyyat tapşırığının icrasına dair geniş fikir mübadiləsi apardıq. Sonra A.Əsgərovun gəlişimi barədə Naxçıvan MR Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyevə telefonla zəng edərək məruzə etdi. Abbas müəllim dəstəyi yerə qoyan kimi Heydər Əliyevin məni qəbul etmək istədiyini bildirdi. Sözlün açığı, bu mənim üçün gözəl xəbər oldu. Ulu öndərlə həmin görüşdə onun ölkənin düşüdüğü böhranlı vəziyyətdən, muxtar respublikanın blokada şəraitində qalmasından nə dərəcədə narahat olduğunu, belə vəziyyətin onu nə qədər incitdiyini açıq-aydın seziirdi.

Eyni zamanda, o, söhbət əsnasında vaxtilə təhlükəsizlik orqanlarında özünün gərgin səyləri ilə formalaşdırdığı kadr korpusundan əsər-əlamət qalmadığını, böyük zəhmətlə yetişdiriyi peşəkar əməkdaşların bir çoxunun fəaliyyətlərindən qərəzli şəkildə uzaq-

laşdırılmalarını xüsusi vurğulamışdı. Ulu öndərin bu orqanda o dövrdə hökm sürən belə vəziyyəti necə dərin təəssüf hissi ilə qarşıladığını görmək mümkün deyildi.

– Ulu öndərin 1993–2003-cü illər müstəqil Azərbaycanın Prezidenti kimi fəaliyyəti dövrünə nəzər salsaq: ömrünün 25 ilini xüsusi xidmət orqanlarına həsr etmiş liderin xüsusi, tarixi, milli prioritetlərinin xarici siyasətin qurulmasında və ölkənin informasiya, iqtisadi, hərbi blokada-dan çıxarılmasında rolu barədə fikirlərinizi öyrənmək istərdik?

– Ulu öndərin xalqın təkidli tələbi ilə növbəti dəfə siyasi hakimiyyətə qayıdı-ş Azərbaycanın ikinci intibah dövrünə qədəm qoymasına səbəb oldu. Ölkəmizin təhlükəsizliyinə qarşı yönəlmiş qüvvələrə qarşı uğurlu əməliyyatlar həyata keçirildi, sabitlik və əmin-amanlıq təmin edildi, Ermənistanla atəşkəsə nail olundu. Reallaşdırılan yeni iqtisadi layihələr, aparılan uğurlu daxili və xarici siyasət kursu ilə ölkəmiz yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoydu. Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında respublikamız yüksələn xətlə inkişaf etməyə başladı. Təbii ki, bu yüksəliş təhlükəsizlik orqanlarının da fəaliyyətində öz sözünü dedi. Bu orqanların fəaliyyətinin səmərəli qurulması, kadr potensialının formalaşdırılması, qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atıldı.

O dövrlər həmçinin təhlükəsizlik orqanlarımızın tarixində ulu öndərin şəxsi heyətlə görüşləri ilə yadda qalmışdır. Bunların sırasında 1997-ci ilin 28 iyun tarixində Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin akt zalında təhlükəsizlik orqanlarının əməkdaşlarının peşə bayramı gününün təsis edilməsinə həsr olunmuş tədbiri xüsusi qeyd etmək istərdim. Təntənəli mərasimdə ümummilli liderimizin bir neçə saat yorulmadan söylədiyi nitqi bir həyat dərəsi, eyni zamanda bu orqanların tarixinə bir ekskursiya adlandırsam yəqin ki, yanılıram. O görüşdə ulu öndərin səsləndirdiyi dəyərli fikirlər o dövrün gənc əməkdaşları olan bizlərə verdiyi öyüd-nəsihətlər bu günədək xatirəmədir.

– Ümummilli lider Heydər Əliyev çıxışlarından birində demişdi ki: “müstəqilliyi qazanmaq nisbətən asandır, onu qorumaq, möhkəmləndirmək qat-qat çətindir”. 2023-cü ilin reallığından baxdıqda, bu ifadənin xüsusi xidmət orqanlarına aid hissəsi nədən ibarətdir? Mövcud geosiyasi vəziyyətdə Azərbaycan dövlətçiliyinin möhkəmləndirilməsi və gələcək nəsillərə ötürülməsi istiqamətində xüsusi xidmət orqanlarının üzərinə düşən missiya necə reallaşdırılır?

– Bildiyiniz kimi, müasir dövrümüzdə global təhlükəsizliyə çoxsaylı təhdidlər mövcuddur. Yeni müharibə və münaqişə ocaqları, terrorçu və ekstremist qüvvələrin öz fəaliyyətlərini aktivləşdirməsi, regionumuzun bəzi ölkələrinin xüsusi xidmət orqanlarının ölkəmizə qarşı pozuculuq fəaliyyətini həyata keçirməsi cəhdləri bizi daim ayıq-sayıq olmağa sövq edir.

Bu gün möhtərəm Prezident cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycanda müasir çağırışlara adekvat cavab verə bilən təhlükəsizlik sistemi qurulmuşdur. Dövlətimizin başçısı tərəfindən milli təhlükəsizliyimizin etibarlı təmin olunması üçün qarşıya mühüm vəzifələr qoyulmuşdur. Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin şəxsi heyəti bu vəzifələrin öhdəsindən layiqincə gəlmək əzmində və gücündədir.

Xalqımızı və müzəffər Ali Baş komandanı əmin edirik ki, ulu öndərin peşəkarlıq məktəbini layiqli şəkildə davam etdirərək gecə-gündüz yorulmadan çalışan Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin əməkdaşları bundan sonra da respublikamızın müstəqilliyinə, ərazi bütövlüyünə, suverenliyinə, təhlükəsizliyinə yönələn hər cür plan və niyyətlərin qarşısını qətiyyətlə alacaqdır!

– Əli müəllim, maraqlı müsahibə üçün təşəkkürümüzü bildiririk.

Müsahibəni aldı:
Rüfət HƏMƏZƏYEV,
“Azərbaycan Televiziya və Radio Verilişləri” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin sədr müavini,
jurnalist